

УДК 373.5.016:81'243

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Лях О.В.

Донбаський державний педагогічний університет

Лях Д.В.

Билбасівська ЗОШ I-III ступенів Слов'янського району Донецької області

З'ясовано причини відсутності (зниження) інтересу учнів загальноосвітньої школи до вивчення іноземної мови. Досліджено шляхи розвитку в учнів інтересу до навчального предмета «іноземна мова», серед яких найважливішими є: усвідомлення мети вивчення іноземної мови; роз'яснювальна робота; зміст навчального матеріалу, який учитель повинен зробити привабливим і цікавим; організація різноманітної діяльності на уроці; використання різноманітних специфічних засобів розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови; нетрадиційні уроки. Підкреслено роль особистості вчителя (його особистий інтерес до справи і до дітей).

Ключові слова: іноземна мова, мотиви навчання, інтерес до навчання, особистість учителя, зміст навчального матеріалу, засоби розвитку інтересу.

Постановка проблеми. Сьогодні важко переоцінити значення знання іноземної мови в житті кожної людини. Адже кожному, хто прагне досягти успіхів у певній галузі, потрібно знати і володіти нею. А в умовах глобалізації суспільного життя вивчення іноземної мови покликано формувати особистість, яка здатна і яка бажає брати участь у міжкультурній комунікації. Для цього потрібно озброїти учнів не тільки знаннями мови, але й соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається. Вивчення мови і культури одночасно забезпечує не тільки ефективне досягнення практичних, загальноосвітніх і розвивальних цілей, але і містить значні можливості для виклику нових і розвитку вже існуючих мотивів навчання.

Проблема формування інтересу до навчання в цілому і до вивчення іноземної мови, зокрема, також зумовлена завданням підготовки освічених, моральних, мобільних, практичних, ініціативних людей, здатних до співпраці. Вирішення цього завдання вимагає перебудови традиційної навчально-виховної системи, використання нових підходів до її організації. Серед них важливими є ті, що спрямовані на мотиваційну сферу учня. Завдяки цьому можна зламати стереотип учнів, що процес навчання в школі протікає нудно, однобоко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній науці загальнопедагогічні аспекти проблеми інтересу у навчанні досліджували В. Онищук, П. Підкасистий, Н. Холодна, Г. Щукіна. Педагоги розглядають інтерес як один з головних мотивів навчання, який забезпечує правильний, повноцінний, всебічний розвиток особистості учня і впливає на подальший вибір професії. Проблемі формування та розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови присвячено праці Л. Василенко, С. Деркач, Г. Маркової, І. Зимньої, А. Кушнір, Г. Китайгородської, І. Рапопорт і Л. Макаренко, О. Фадєєвої, Н. Холодної та ін. Вони виявили і систематизували основні закономірності, принципи, методи розвитку інтересу в процесі вивчення іноземної мови.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у тому, щоб на основі вивчення літературних джерел і практичного досвіду узагальнити і систематизувати шляхи розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Одна з важливих закономірностей процесу навчання полягає в тому, що повноцінна і різноманітна пізнавальна діяльність школярів, яка є результатом і умовою успішного навчання, можлива лише тоді, коли учні виявляють інтерес до предмета, до процесу і результату учіння, і чим вищий цей інтерес, тим успішнішим і результативнішим є процес навчання. Інтерес до вивчення предмета пов'язаний з прагненнями, бажаннями, уподобаннями дитини, привабливістю даного предмета для неї (подобається предмет, сам процес його вивчення). Тому вчитель повинен зробити все можливе для того, щоб викликати в учнів інтерес до «свого» предмета і до навчання взагалі, оскільки, як писав А. Дістервег, «ми охоче займаємося тим, що нас цікавить, тому що відчуття задоволення пов'язано у людини із збудженням її внутрішніх духовних сил» [2, с. 407].

Зазначимо, що більшість учнів позитивно ставляться до предмета «іноземна мова». Серед привабливих сторін предмета вони називають: «Подобається мова, цікаво її вчити», «Подобається вчитель, у нього хороша вимова, він цікаво викладає», «Сучасній людині треба знати іноземну мову», «Дізнаюся багато нового з історії, культури, життя молоді в англійських країнах». Як бачимо, в одних учнів позитивні почуття викликає сама іноземна мова, в інших – усвідомлення необхідності володіти нею, у третіх – учитель, його знання, особа.

Причинами негативного ставлення учнів до предмета «іноземна мова» можуть бути: неправильне ставлення до навчання, труднощі засвоєння навчального матеріалу, не сформованість умінь та навичок навчальної роботи, небажання і невміння працювати, відсутність пізнавальних інтересів. У таких учнів наявні прогалини в знаннях, вони не розуміють, що відбувається на уроці, не беруть участі в роботі класу (ім нудно), вважають, що вчитель занадто багато вимагає і вже втратили надію на те, що зможуть навчитися читати і говорити іноземною мовою. В результаті у них визріває переконання, що їм не потрібна іноземна мова.

Крім цього, на бажання дітей учитися негативно впливає «бідність» і обмеженість шкільного життя (шкільне життя з його одноманітністю,

деякою застарілістю роздатково-ілюстративного матеріалу, слабким технічним забезпеченням, монотонністю класно-урочної системи вступає у суперечку з бурхливим, яскравим, різноманітним життям, тому учні воліють більше часу проводити за межами школи). Не сприяє підвищенню інтересу до предмета і одноманітність викладання (діяльності вчителя). Набуваючи з роками педагогічного досвіду, вчитель знаходить для себе найбільш прийнятні та зручні методи і прийоми викладання, зникає до їх застосування й непомітно для себе може перетворитися на автомат, який працює одноманітно. На кожному уроці фронтальне або індивідуальне опитування, виклад нового матеріалу в звичній формі, повідомлення домашнього завдання, виставлення оцінок. Учні часто можуть навіть спрогнозувати чергову репліку вчителя. Така стабільність, як зазначає Н. Холодна, не може не налаштувати учнів проти самого процесу навчання, не може викликати інтерес до предмета [5, с. 21]. Тому в останні роки помітним стає явище індивідуальних занять іноземною мовою (репетиторство), під час яких учителі використовують найновіші методики, залучають додатковий матеріал (посібники, наочність, комп'ютер).

Не сприяє формуванню інтересу і складність предмета, його відмінність від інших. Спостереження за роботою учнів і бесіди з ними засвідчили, що для багатьох учнів предмет «іноземна мова» досить складний. Особливо складною для учнів є граматики, оскільки вона суттєво відрізняється від української, і вона досить складна і важка для засвоєння учнями. Тому перші труднощі в її засвоєнні можуть знизити інтерес учнів до вивчення іноземної (зокрема, англійської) мови і навіть викличуть небажання вивчати її.

В цілому можна зробити висновок, що інтерес більшості школярів до іноземної мови має ситуативний характер, здебільшого він є непостійним, мінливим. Одним цікаво, коли чують щось нове, іншим подобаються ігри й цікаві історії, і тільки невелика частина учнів цікавиться самим предметом. Це негативно позначається на успішності з цього предмета. Тому слід проводити роботу по формуванню (підтримці) інтересу і з тими, у кого склалося негативне ставлення до предмета, і з тими, які позитивно ставляться до нього. Останні, на наш погляд, потребують особливої уваги вчителя, оскільки існує небезпека втрати інтересу до предмета і до навчання в цілому. З огляду на це слухними є слова К. Ушинського про те, що «не можна очікувати, щоб учень сам захопився предметом, але потрібно мати методу, яка допомагає вчителю утримувати увагу всіх своїх слухачів постійно у збудженому стані» [4, с. 52].

Перш за все, слід подбати про те, щоб учні усвідомили мету вивчення іноземної мови. Ми помітили, що дитині важко вивчати іноземну мову ще й тому, що вона не усвідомлює сенс і важливість того, що робить. Тому вчителю слід зосередити свої зусилля на роз'яснювальній роботі. Найпоширенішими прийомами такої роботи є: розповідь про значення знання іноземної мови для кожної людини у професійній діяльності і в повсякденному житті, про людей, які знали кілька іноземних мов, про можливості використання іноземної мови; приклади з життя відомих, тала-

новитих людей, в житті і професійній діяльності яких знання іноземної мови відіграло велику роль; розповідь про країну, мова якої вивчається, рекомендації щодо найцікавіших книг та інших публікацій про неї; екскурсії у вищі навчальні заклади, навчання яких пов'язане з обов'язковим знанням іноземної мови; створення навчально-практичних ситуацій зі сфери можливої майбутньої діяльності [1]. Зокрема, роз'яснюємо, що знання іноземної мови може зняти певні незручності і непорозуміння у спілкуванні з іноземцями, які перебувають у нашій країні, або під час подорожі до країни, мова якої вивчається. Привабливою для учнів також може бути читання книг в оригіналі, перегляд кінофільмів. Усвідомленню мети може сприяти приклад відомих людей з оточення учнів або ж історичних постатей (наприклад, гетьман Мазепа володів сімома мовами, з кожним розмовляв мовою співбесідника; Леся Українка знала 6 іноземних мов, що дало їй можливість читати літературу мовою оригіналу і займатися перекладацькою діяльністю; чинний Президент України П. Порошенко вільно спілкується із західноєвропейськими та американськими політиками англійською мовою).

Реалізації мети сприяє зміст навчального матеріалу. У змісті іноземної мови виділяємо такі компоненти: знання (нові слова і словосполучення, правила – фонетичні, граматичні; конструкції і моделі), уміння і навички (слухати, говорити, писати, читати), досвід творчої діяльності (побудова діалогу чи монологу, підготовка доповіді, промови, написання вірша чи оповідання, створення проєкту), досвід емоційно-ціннісного ставлення (формування ставлення школярів до світу, діяльності, наукових знань, моральних норм, ідеалів). Якщо дитина не опанує цими компонентами, то їй буде важко навчитися вільно розмовляти іноземною мовою. Тому вчителю слід зробити зміст навчальної діяльності привабливим і цікавим. Досягти цього можна, перш за все, новизною матеріалу. Тут спрацьовує природна допитливість дитини, бажання пізнати щось нове, прагнення розширити свій кругозір. Нові факти, відомості викликають в учнів стан неочікуваності, спантеличеності, здивування і несуть позитивні емоції.

Водночас слід пам'ятати, що цікавим є те, що нове, але водночас пов'язане з уже відомим. Ні добре відоме, ні абсолютно нове, що не має відношення до колишнього досвіду, цікавим бути не може. Нове знання має для дитини сенс, коли вона може порівняти те, що вивчила сьогодні, з тим, що їй вже відоме. Звідси випливає, зокрема, що важко зацікавити учня з великими прогалинами у знаннях – нове він не в змозі пов'язати зі старим. Тому не можна використовувати новизну як постійний і єдиний стимул розвитку інтересу.

Багато вчителів вважають, що матеріал, який вивчається в межах того чи іншого предмета, повинен бути цікавим для учнів, тому слід спеціально включати в урок цікавий матеріал, пов'язаний з життям країни досліджуваної мови, з її географією, історією, побутом, людьми. Але робити це слід обачно, щоб не розвинулося так зване інтелектуальне утриманство, коли знання сприймаються лише в яскравій формі.

Щоб навчитися говорити іноземною мовою (це головне завдання), слід, перш за все, засвоїти

лексику і граматику цієї мови. Це досить копітка робота і не завжди викликає в учнів позитивні емоції, бажання вчити мову, а отже знижує інтерес до предмета. Тому важливим є і сам контекст, який містить знання про світ, про людей, різні країни, їх історію, культуру тощо.

Помітно підвищується інтерес учнів до вивчення іноземної мови, коли вчитель використовує такі засоби, як: уривки з літературних творів, вірші (цікаво прочитати твори В. Шекспіра або вивчити вірш Р. Бернса в оригіналі), прислів'я і приказки (зокрема, знайти аналогічні українські прислів'я в англійській мові: «В гостях добре, а вдома краще» – «East or West home is best»), загадки, казки, скоромовки, кросворди, відомості з історії мови, розповіді про історичні постаті країни, мова якої вивчається (Джордж Вашингтон, Вінстон Черчилль, адмірал Нельсон та ін.).

Втім далеко не все в навчальному матеріалі має бути цікаво учням. (наприклад, граматичні правила). І тоді виступає ще одне, не менш важливе джерело пізнавального інтересу – сам процес діяльності, його організація. Щоб викликати бажання вчитися, потрібно розвивати потребу учня займатися пізнавальною діяльністю, а це означає, що в самому її процесі школяр повинен знаходити якісь привабливі сторони, аби сам процес навчання містив у собі позитивні заряди інтересу. Іноді навіть можна відступити від навчальної програми. Виконувати програму, звісно ж, потрібно. Але в першу чергу слід дбати про те, щоб учні міцно засвоїли матеріал (вивчили лексику, граматичні правила), без чого неможливе просування вперед. Якщо у школярів утворюється прогалини, їм важко буде опанувати наступний матеріал, це, у свою чергу, знизить інтерес. Отже, відступивши від навчальної програми, вчитель може зацікавити учнів завдяки різним ресурсам.

Різноманітна діяльність (аудіювання, читання, письмо, говоріння), поєднання фронтальної, групової, парної та індивідуальної роботи, різні види вправ (вправи на імітацію, підстановку, трансформацію; відповіді на запитання, повідомлення або запит певної інформації, спонукання до певних дій тощо; вправи на обмін репліками; вправи, які допускають використання штучно створених вербальних опор тощо), самостійна робота, творчі завдання – усе це викликає в учнів інтерес до навчальної роботи.

Крім цього, вчитель може використовувати різноманітні специфічні засоби розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови, а саме: гру як засіб активізації лексичного та граматичного матеріалу, розвитку навиків та вмінь усіх видів діяльності; інсценізацію (або гру «театр»); ситуативні завдання; музику, вірші; рольову гру; нетрадиційні уроки; комп'ютер при вивченні окремих тем. Набувають поширення інноваційні технології та окремі методи навчання, які різноманітнюють процес вивчення іноземної мови і таким чином сприяють підвищенню інтересу до мови і до самого процесу її опанування: сугестивне навчання, ігрові технології, ігрові навчальні програми, метод проектів тощо.

Серед різноманітних засобів розвитку в учнів інтересу до мови чільне місце посідають нетрадиційні уроки. Урок-усний журнал, урок-інтерв'ю,

урок цікавих повідомлень («Я хотів би знати», «Захист проекту», «Інформаційний пошук», бінарні (інтегровані) уроки (англійська мова – фізична культура, англійська мова – географія, англійська мова – історія тощо), урок-змагання (наприклад, «Who knows Great Britain best of all?»), урок-конкурс (з читанням віршів, співу пісень, розігруванням сценок), урок-екскурсія («Визначними місцями Лондона», «Подорож до...»), урок-зустріч (за темою «США»), урок-конференція (наприклад, з теми «How much we know about the USA»), урок-гра («Телеміст») – на таких уроках дитина відчуває себе не об'єктом, а суб'єктом діяльності, вона отримує можливість проявити самостійність, творчість, свої здібності і таланти, відчуває позитивні емоції від участі у загальній справі. Усе це, безсумнівно, сприяє формуванню в учнів інтересу до вивчення іноземної мови.

Інтерес до предмета і навчання в цілому в дуже значній мірі залежить від особистості вчителя, від його особистого інтересу до справи і до дітей. В очах школярів учитель є, перш за все, носієм іноземної мови. Отже, перше, що від учителя чекають учні, – це гарне практичне володіння мовою. Учень сприймає вчителя іноземної мови як філологічно освічену людину, яка знайома з іншомовною культурою, як цікавого співрозмовника. Вчитель «подає» школярам культуру народів країни, мова якої вивчається, знайомить їх з традиціями, пам'ятками культури, видатними діячами, письменниками, митцями. Своїм ставленням до предмета, до роботи, до учнів, розмаїттям форм і методів навчання; жвавістю, рухливістю, бадьорістю, своєю любов'ю до викладання і занять з дітьми, радістю від успіхів учнів тощо він надихає школярів на вивчення іноземної мови, організує процес оволодіння нею, тобто створює атмосферу іноземної мови, умови для її вивчення. Тому вчитель повинен максимально користуватися (розмовляти) на уроці іноземною мовою. Дитина повинна чути мову, звикати до неї, прислухатися до знайомих слів і фраз. Коли ж їй чуються незнайомі слова і словосполучення, це повинно стимулювати її до вивчення мови.

Важливим моментом формування інтересу до навчання є створення ситуацій успіху. Дуже часто учень втрачає інтерес до вивчення предмета через невпевненість у своїх силах. Він розгублений і думає, що у нього нічого не вийде. Та якщо учень відчуває, що витрачені ним на навчальний процес зусилля не залишилися непоміченими й були оцінені належним чином (хоча б в усній формі), то він і надалі працюватиме. Тому вчитель штучно створює на уроці таку ситуацію, в якій посилює оцінний акцент на позитивних якостях праці учня, при цьому зовсім не зважає на наявні недоліки, так щоб і він сам, і інші учні помітили його успіх. Можна використати такі прийоми: висловлювання типу: «Це дуже важливо, і у тебе неодмінно вийде», «Саме ти і міг би зробити це», «Це зовсім не складно, навіть якщо не вийде – нічого страшного», «Починай же! Ти це добре зробиш!» і под.; максимальне надання самостійності у вирішенні проблем; навіювання дитині віри в себе, схвалення за будь-що, навіть незначне; обговорення з учнем, що йому потрібно буде зробити тощо. Для деяких учнів навіть

можливість участі у спільній діяльності класу вже є ситуацією успіху.

Отже, особистий успіх у навчанні, підкріплений оцінкою, заохоченням учителя, педагогічний оптимізм, віра педагога в пізнавальні можливості своїх учнів, а також доброзичливі стосунки вчителя та учнів стимулюють навчальну діяльність учнів і підвищують інтерес до іноземної мови [3].

Таким чином, все, що сприяє підвищенню якості навчання, досягнення успіху в ньому, допомагає формуванню пізнавальних інтересів. Навпаки, всі недоліки уроку (млявий або, навпаки, занадто швидкий темп, перевантаження учнів; недостатня розумова активність дітей; одноманітність і нудьга, недоброзичливі відносини між усіма суб'єктами діяльності тощо) неминуче ведуть до зниження інтересу.

Отже, вмілим добром змісту уроку (він не обмежується лише матеріалом підручника, а залучаються інші джерела інформації) та викорис-

танням ефективних методів і форм навчання (як традиційних, так і нових) вчитель викликає в учнів радісні переживання, пов'язані з оволодінням знань, захоплення, здивування.

Висновки. Таким чином, ми з'ясували, що інтерес є могутнім мотивом вивчення іноземної мови, тому його потрібно формувати і підтримувати всілякими засобами. Зацікавити учнів можна змістом матеріалу, що вивчається (лексичний і граматичний матеріал, тексти), самою організацією навчання (різноманітність навчальної діяльності, зв'язок її з життям, можливість застосувати знання на практиці), самою особою вчителя (професіоналізм, ставлення до роботи, до учнів, знання вчителем особистості кожного учня, яскравість подачі матеріалу, створення ситуацій успіху). Велике значення для розвитку інтересу має створення позитивних емоцій і переживань, ситуацій цікавості, а також доброзичлива атмосфера на кожному уроці.

Список літератури:

1. Деркач С. Вивчення іноземної мови – одна з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин в учнів [Електронний ресурс] / С. Деркач. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/17/visnuk_20.pdf – Заголовок з екрана.
2. Дистервег В. А. Руководство к образованию неметких учителей / В. А. Дистервег // Пискунов А. И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1981. – С. 353–414.
3. Ізбаш С. С. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами проектної діяльності на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / С. С. Ізбаш, Т. М. Васюкова. – Режим доступу: http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2010/9_04.pdf – Заголовок з екрана.
4. Ушинский К. Д. Труд в его психическом и воспитательном значении / К. Д. Ушинский // Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX в. / Сост. П. А. Лебедев. – М.: Педагогика, 1990. – С. 45–52.
5. Холодна Н. Викликати у школярів бажання вчитися – це реально! / Н. Холодна // Завуч. – 2004. – № 8. – С. 20–22.

Лях О.В.

Донбасский государственный педагогический университет

Лях Д.В.

Быльбасовская ООШ I-III ступеней Славянского района Донецкой области

ПУТИ РАЗВИТИЯ У УЧАЩИХСЯ ИНТЕРЕСА К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Определены причины отсутствия (снижения) интереса учащихся общеобразовательной школы к изучению иностранного языка. Исследованы пути развития у учащихся интереса к учебному предмету «иностранному языку», среди которых самыми действенными являются: осознание цели изучения иностранного языка; разъяснительная работа; содержание учебного материала, который учитель должен сделать интересным и привлекательным; организация разнообразной деятельности на уроке; использование разнообразных специфических средств развития у учащихся интереса к изучению иностранного языка. Подчеркнута роль личности учителя (его профессионализм, личный интерес к делу и детям).

Ключевые слова: иностранный язык, мотивы учения, интерес к обучению, личность учителя, содержание учебного материала, средства развития интереса.

Lyakh O.V.

Donbass State Teachers' Training University

Lyakh D.V.

Bylbasivka school of I-III levels, Sloviansk region, Donetsk oblast

WAYS OF DEVELOPMENT OF PUPILS' INTEREST TO LEARNING FOREIGN LANGUAGE

Summary

Reasons of pupils' lack of interest in learning foreign language was ascertained. The ways of development pupils' interest in the subject were investigated. They are: understanding of the aim of learning foreign language; elucidative work; interesting educational material; organization of different activities at the lesson; using different means of developing of pupils' interest in learning foreign language; non-traditional lessons. The role of the teacher's individuality is accentuated.

Keywords: foreign language, motive of education, interest in education, teacher's individuality, educational content, means of developing of interest.